

Rákosi Jenő a rajzoló szemében

Írta Gáspár Antal

A megtisztelő felszólításra, hogy írjak Rákosi Jenőről, az az emlék frissült fel bennem, mikor egyszer egy gyönyörű, természeti szépségekkel gazdagon megáldott vidéken egy hatalmas, szép, dúsan lombzott fát látva, elővettem zsebkésemet s hivalkodó boldogsággal bevéstem nevemet igazolásul, hogy én is itt jártam, én is gyönyörködtem az Isten tündökletes remekében.

Talán nem esik a templomi áhítat rovására, ha megkockáztatom Rákosi Jenő hatalmas tölgyfájába igénytelen monogrammat bevésni. Én is láttam őt, beszéltem is vele.

A fenti kép még sem egészen találó. Rákosi Jenő inkább egy hegyóriásnak képzelhető, mérhetetlen arányaival, elkápráztató színeivel, változatos kifogyhatatlan belső nemes érctartalmával.

Olyan hegy, mely az optika törvényét is megcáfolta. Az optika szerint a hegy csak messziről az, közelről girbe-görbe szakadék, fű, fa, gaz, cserje, por, kötörmelék, esetleg részletszépségeket táro lombos liget, de nem hegy, melynek gigantikus méretei, rejtelmes és titokzatos szépségei megejtik a nézőt. Élő cáfolata volt a természeti törvénynek. O közelről is hegy volt.

Hiszen csak végig kellett hallgatni, amint intim társaságában közömbös tárgyú dolgokról csevegett. A jelentéktelen szürke téma színt kapott, anyaga plasztikus tömörségében súlyossá vált, anélkül, hogy az előadás közvetlen melegségéből bármit is veszített volna. Minden esetben és helyzetben nagy volt. Óriás az óriások között is. Az ő helyét a sajtó és az irodalom történetében illetékesebb tollak jelölték már meg, e sorok Rákosi Jenőt „civilben” próbálják megrögzíteni. Nem lehet érdektelen látni: Rákosit, az embert. Megpróbálom pár könnyű, odavetett vonással megrajzolni Rákosi Jenő intim portréját.

Külső megjelenésében a flamand festők egyensúlyozott polgárára emlékeztetett. Van Dyck eleganciája vegyült az angol puritánok komor egyszerűségével, a régi jó táblabírák bölcs derűje és a városi polgár közvetlensége, a művész enyhén laza könnyedsége az országlo nagyurak tiszteletet parancsoló exteriőrjével.

Közhely volna róla azt mondani, hogy frissen, fiatalosan mozgott, hiszen a fiatalság olyan természetes velejárója volt lényének, hogy az ő üde, friss, piros-pozsgás arcát látva, szinte idegenül hatott fiatalkori arcképein sűrű sötét hajával és szakállával.

Egyszerű volt gesztusaiban (ahogy szivarját három ujja között a szájában tartotta, külön tanulmányt igényel) és mégis érezhető volt a monumentalitás, egyszerű, tempósan, a régi kurtanemesek kedélyeskedő, adomázó modorában tett megjegyzései mögött lehetetlen volt nem érezni a magyar horizont nagy, égbeszökő cédrusát.

Sohasem láttam nála pedánsabban, ízlésesebben öltözködő, nem idős urat, hanem férfit. Látszott rajta, hogy ama bizonyos örökérvényű divatkodex paragrafusait tartja szem előtt, mi szerint a legdivatosabban és legízlésesebben az öltözködik, aki legegyszerűbben öltözködik és főleg aki ruházatát összhangba tudja hozni külső megjelenési formájával.

Fehér szimpla gallérja ráillesztett, hosszúra kötött fekete selyem, enyhén csikozott nyakkendőjével, a maga puritán egyszerűségével ízléses, szép keretül szolgált a van-dycki fejnek.

Fekete zakójában, csikos fekete nadrágjában, mélyen zsebre dugott kezeivel egy végtelenbe törő egyenes sziluettjét adta, mely végtelent csak a szájában füstölgő, elmaradhatatlan szivar szakított meg, hogy felfelé tartó útjában végleg megállítsa a nemes boltozatú fejet takaró házi sipka, mintegy koncessziót téve a halhatatlanság a halandóságnak.

Furcsa egy ruhadarab volt ez a házisipka! Ha Rákosit ebben láttam. Pandora szelencéje jutott eszembe. Hogy mindaz a satíra, amivel a hatalmasokat ostromozta, minden kritika, gúny, éle, mellyel oly ragyogóan tudott bánni, ebbe a sipkába volt ravaszul belegyömöszölve. Ha a szerkesztőségben feltette a fejére és még hozzá jól a füleire húzta, már előre lehetett látni, hogy valakinek a másnapi reggelijét elkészítette. Sokszor az volt az érzésem, hogy ez a szerkesztőségi maszkja. Mint ahogy a régi lovagkorban páncélmazskkal mentek a csatába, ő ezzel a sipkával indult a napi küzdelembe mosolyogva, majd azt mondtam dalolva.

Vezércikkírás után volt a legfrissebb. Úgy jelent meg Lenkey Gusztáv, a Pesti Hírlap felelős szerkesztője szobájának ajtajában, mint a vitéz, aki haditettének elvégzése után megpihen a parancsnokság sátrában. Ilyenkor *levetette* a – sapkáját. Már régen elszéledt a szerkesztőség, ki erre, ki arra, vacsorázni. Ilyenkor Sülé Antal szerkesztővel szokott elbeszélgetni. A dunántúliak lokálpatriotizmusa mindennél nagyobb lánggal égett benne. Csáládias érzéssel volt a szerkesztőség legtöbb tagjával szemben, nála pedig még hozzájárult, – ami Rákosi Jenő szemében külön érdemszamba ment, – dunántúli származása;

Ezért Lenkey Gusztáv szobájából, ahol legszívesebben megpihent, rendszeren be-be-rándult hozzá is.

Itt ért a szerencse, hogy egy késő, esti szerkesztőségi órában, midőn már az egész redakció elszéledt, Sülé Antallal való diskurzusunk közben betoppan Rákosi s egyenesen felénk, azaz inkább feléje tart. Mielőtt a szerkesztőt megszólítaná, láthatólag csak megszokásból, felém nyújtja kezét és bemutatkozik.

– Rákosi vagyok.

— Az egyetlen név, melyet 30 esztendeje ismerek és soha sem fogok elfelejteni – feleltem, mire a szerkesztő csodálkozva közbeszólt:

— Nem méltóztatik még ismerni Gáspár Antalt?

— Már hogyan ismerném: Ő az én mindennapi vezércikkíróm, – válaszolta Rákosi.

Lehet, hogy a jelenlevővel szemben bőkezűbb volt az elismerésekkel nem könnyen

dobálódzó nagy magyar kritikus, de eszembe jutott Napoleon és a gránátos története:

— Hadnagy úr, holnap díszegyenruhában jelentkezik szolgálattételre, – szólította meg Napoleon a szállása előtt silbakoló közvitét.

— Téved felség, én csak közlegény vagyok.

— Jegyezze meg, Napoleon sohasem tévedhet.

A napóleoni kitüntetésnek beillő elismerést e sorok írója soha nem szűnő hálával őrzi meg, itt csak mint Rákosi grandseigneur mi voltára és társasági „schlagfertig”-ségére jellemző dokumentum szerepel.

Banketten. Érdekes, eredeti, keresetlen volt a tiszteletére rendezett banketteken is. (Majdhogy azt nem mondtam az ő saját magával is csipkelődő szavaival: melyik bankett nem volt az Ő tiszteletére az utóbbi esztendőben Magyarországon!)

Mint ahogy a porszemben benne van az egész mindenség, Rákosi egy mozdulata, szava: ő volt, Rákosi. Megfigyeltem egyik banketten, hogyan eszik, iszik, szivarozik és – beszél Rákosi Jenő.

Egyik születésnap vacsoráján – gondolom a 85-ik születésnapját ünnepeltük mi, szerkesztőség a Bellevue-szállóban.

Olyan jóízűen evett, hogy figuráját propaganda plakátra lehetett volna alkalmazni. Aki látta, nem gondolta volna, hogy a kitűnően falatozó öregúrnak a legkisebb köze is van a banketthez, melyet az ő tiszteletére rendeztek. A vegetarianizmus megbukott itten. Ahogy ez a nyolcvanon jóval túl lévő úr eszi a töltött kappant és a májas gombócot, nyomában meg kell szünni minden vegetarianizmusnak.

Közbe-közbe hamiskásan pislongatott az egyik ünnepi szónok felé, aki indokolt izgalomban bor helyett vizet töltött a borospohárba.

— Mindig éreztem, hogy fiatal vagyok. De a legfiatalabbnak a mai születésnapomon érzem magamat – súgta a kijelölt szónok felé.

A kérdő tekintetekre mindjárt meg is adta a feleletet.

— Hát persze, mikor ma fognak keresztelni, – igaz, másodszor, – mosolygott és rágyújtott egy friss, ropogós szivarra, amolyan kisebbfajta Zeppelinre, de oly gusztust keltve maga körül, hogy a felvillanó gyufaláng s a nyomában bodrosodó füstfelhő láttán az antinikotinista rögtön a trafikos után nyargalt. Mert látni kellett volna, ahogy előbb megropogtatta, aztán szép, lassan levágta a szivar végét és az ellenkező oldalán kifújta a szivarból a port és végül rágyújtott. Élő szimbóluma volt szép, harmonikus életének. Ebben benne volt minden. Friss öregsége, kikristályosodott életbölcseége a kifújtt porban s az azt követő rágyújtásban a közéleti tisztaságért folytatott nemes küzdelem és a 30 millió magyarért, a Revízióért égő, lángoló nemes tűz.

A fehér asztalnál is nagy volt, mint szónok. A nem remélt, váratlan fordulatokat szerette.

Legutolsó ünnepi vacsoráján, melyet az Otthonban nagy londoni és római útja alkalmából rendeztek, felállt többek között Lukács György, aki az előtte felszólaltak hosszas magasztalásaira célozva azt mondta, hogy Rákosi bizonyára már unja a sok ünneplést, de Rákosi csak viselje a fárasztó ünneplést, mert az érdemet sohse lehet kellőleg jutalmazni.

Mire Rákosira került a sor, beszámolt londoni útjáról, Mussolinival való találkozásáról s annak hangoztatásával, hogy további életében nem ismer más célt, mint a Revíziót, reflektált Lukács György szavaira.

– Az én kedves barátom azt mondja, hogy az én személyemet érő ünnepléseket unom. Erre csak azt felelhetem, hogy én az ünneplést sohasem unhatom meg, mert abból az embernek sohasem lehet elég ...

Természetes, hogy a keresetlen, őszinte emberi szónak ilyen kedves csomagolásban megvolt a hatása.

Tréfacsinálásban csak úgy, mint a komoly kérdések tárgyalásánál felülmúlhatatlan volt. Hiszen ő alapította meg a „Kakas Márton”-t, ahová öccsét, a ragyogó humorú Sipuluszt kommandírozta be szerkesztőnek.

Egy alkalommal Istenben boldogult Sas Ede, a kitűnő poéta felköszöntötte Rákosit és beszédében hivatkozott arra, hogy neki köszönheti felfedezését és ezért hálás neki, mint szülőapjának.

Rákosi kedvesen válaszolt Sas Ede szavaira.

Asztalbontás után egyszer csak odalép Rákosi Sas Edéhez.

— Sasnak sem érdemes már lenni.

— Miért? – kérdezi Sas Ede.

— Mert ilyen sast nemzenek a sasok – mondta pajzán mosollyal a nagy tréfacsináló s hoppon hagyta a meglepett poétát.

Számos ilyen és ehhez hasonló tréfa, bonmot jár szájról-szájra, melyek közül talán nem is a legjellemzőbbek az itt közöltek, de mindenesetre alkalmasak arra, hogy vele hevenyészve kiegészítsük Rákosi Jenő szellemi portréját.

Az isteni szikra ragyogásában megláthattuk benne az Ember tündöklő erényeit, szinte árnyék nélkül. Olyan volt, mint a Nap, melyre sohasem borul az éjszaka sötétje.